

تحلیل اقتصادی پیشگیری از جرم

محمد علی بابایی*   اسماعیل انصاری**

چکیده

ارزیابی هزینه‌های نظام عدالت کیفری، منابع و تخصیص بهینه آن، از جمله تحلیل‌های اقتصادی کارآمدی برنامه‌های نظام عدالت کیفری است. پیشگیری از جرم، یکی از برنامه‌های نظام عدالت کیفری در واکنش به پدیده بزه‌کاری است. جرم‌شناسان با توجه به جرایم مختلف برنامه‌های متعدد پیشگیری را طراحی و برای اجرا پیشنهاد می‌دهند. با وجود این، سیاستگذاران به دلیل کمبود منابع ناگزیر از انتخاب اقتصادی‌ترین آن‌ها هستند. در این وضعیت، تحلیل اقتصادی از یک سو با ارزیابی هر یک از جرایم، هزینه‌های آن‌ها را مشخص می‌کند تا جرایمی که هزینه آن‌ها برای جامعه سنگین است در اولویت برنامه‌های پیشگیری قرار گیرند و از سوی دیگر، برنامه‌های مختلف پیشگیری را که قابلیت اجرایی دارند، ارزیابی هزینه-فایده‌ای می‌کند تا برنامه‌ای انتخاب شود که در مقایسه با سایر برنامه‌ها کارایی اقتصادی بیشتری دارد.

در نظام حقوقی ایران، بند ۵ اصل ۱۵۶ قانون اساسی پیشگیری از جرم را از وظایف قوه قضائیه دانسته است. در پژوهش‌های پیشگیری که در ایران انجام شده است، کمتر به تحلیل اقتصادی برنامه‌های پیشگیری از

---

* دانشیار دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) (نویسنده مسئول) m.babaeiali@gmail.com
** دانشجوی دکترای حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشگاه شهید بهشتی Ansarismail245@gmail.com

جرم علی رغم اهمیت آن پرداخته شده است. این مقاله سعی دارد با تبیین اهمیت تحلیل اقتصادی پیشگیری از جرم، تحلیل هزینه-فایده و تحلیل هزینه-اثربخشی الگوی تحلیل اقتصادی برنامه‌های پیشگیری را توضیح داده و تحلیل اقتصادی برخی از گونه‌های پیشگیری را بازگو کند.

واژه‌های کلیدی: تحلیل اقتصادی، پیشگیری از جرم، کارایی، هزینه-فایده، هزینه-اثربخشی.

۱. مقدمه

امروزه سیاستگذاران نظام عدالت کیفری به این نتیجه رسیده‌اند که طراحی و اجرای سیاست جنایی کارآمد، جز از طریق محاسبه همه ابعاد و زوایای آن امکان‌پذیر نیست. (آوس^۱ و دیگران، الف، ۲۰۰۱: ۱۵۰) به ویژه در کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه به منظور ارتقای توسعه اقتصادی، تمامی برنامه‌ها و سیاست‌ها (اعم از کیفری و پیشگیری) ارزیابی می‌شوند تا با برنامه‌های اقتصادی تعارضی پیدا نکنند. حتی در برخی کشورها مانند آمریکا به منظور ارزیابی هزینه-فایده‌ای برنامه‌های پیشگیری، نهادی مستقل با عنوان موسسه تحلیل هزینه-فایده‌ای^۲ ایجاد شده است. (آوس و دیگران، ب، ۲۰۰۱: ۵)

برنامه‌های پیشگیری از جرم، متفاوت و متنوع بوده و هزینه‌های خاص خود را دارند. با وجود این، هدف تمامی این برنامه‌ها افزایش رفاه جامعه با کاستن از میزان بزهکاری است. به دیگر سخن، هدف اصلی، کاهش هزینه اجتماعی جرایم و «هزینه فرصت ازدست رفته»^۳ منابع جامعه است. برای تحقق این هدف، تحلیل اقتصادی از ابزارهای اقتصادی برای ارزیابی قوانین و برنامه‌های پیشگیری استفاده می‌کند. بدین ترتیب، تحلیل اقتصادی ابزاری کارآمد است که در زمان تخصیص منابع، انتخاب از بین جایگزین‌ها و توزیع منابع کمیاب را آسان می‌کند. این نوع تحلیل ابزارهای مختلفی را در اختیار دارد که مهمترین آن‌ها، کارایی^۴ است. کارایی به معنای کسب حداکثر منفعت از تخصیص منابع حداقلی است. (ویلش و دیگران، ۲۰۰۱: ۵)^۵ یکی از راه‌های سنجش

کارایی برنامه، جمع‌آوری همه منافع و زیان‌های اجرای آن است تا بتوان منافع خالص ناشی از اجرای آنرا با منافع سایر جایگزین‌ها مقایسه کرد. (ویلش، ۲۰۰۴: ۳۲۲) همچنین، شهروندان برای مصون‌ماندن از بزه‌دیدگی و زیان‌های جسمانی و مالی و برای پیشگیری از فعالیت‌های بزهکارانه هزینه‌هایی را می‌پردازند. از نظر اقتصادی، بازده فردی و اجتماعی این هزینه‌ها باید با هزینه‌های نهایی فعالیت بزهکارانه‌ای که از آن پیشگیری شده است، برابر باشد. (فریمن، ۱۹۹۹: ۳۵۵۷)^۶

در حال حاضر تحلیل هزینه-فایده‌ای برنامه‌های پیشگیری از جرم به عنوان مسأله‌ای ملی و حتی بین‌المللی مطرح شده است. اما تنها در برخی از کشورها مانند آمریکا، کانادا، انگلیس و برخی کشورهای صنعتی دیگر با دید مالی و با استفاده از ابزارهای اقتصادی برنامه‌ها و سیاست‌های پیشگیری از جرم را مطالعه می‌کنند. حتی بیشتر این کشورها برنامه‌های پیشگیری خود را براساس ثمربخشی آن‌ها تنظیم کرده‌اند. (ویلش و دیگران، ۲۰۰۱: ۳) برای مثال، وزارت دادگستری آمریکا هر سال مبلغ ۲۴ میلیارد فرانک معادل چهار میلیارد دلار به اقدام‌های پیشگیرانه اختصاص می‌دهد. از این‌رو، مجلس سنای آمریکا که درصدد استفاده مطلوب از بودجه عمومی است، تصمیم گرفت به ارزیابی برنامه‌های پیشگیری بپردازد. در این طرح ۵۰۰ برنامه پیشگیری از جرم ارزیابی شد. از این تعداد ۱۸ فقره پیشرفت داشت، ۲۲ برنامه پیشرفت نداشته و مؤثر نبود، ۳۱ برنامه امیدوارکننده بود و سایر برنامه‌ها یعنی ۸۵٪ غیرقابل سنجش بودند. (کاری‌یو، ۲۷۵: ۱۳۸۱-۲۷۶) همچنین، کشورهای کانادا و وزارت دادگستری نیوزلند و موسسه جرم‌شناسی استرالیا ارزیابی‌های مشابهی را انجام دادند. (فریل و دیگران، ۲۰۰۴: ۳)^۷

در سال‌های اخیر، جمهوری اسلامی ایران، همسو با سایر کشورها توجه به برنامه‌های پیشگیری را در اولویت قرار داده است. زیرا معتقد است زوج کیفری و پیشگیری به موازات هم و با سرمایه‌گذاری برابر می‌تواند موج بزهکاری را که در سال‌های اخیر رشدنگران‌کننده‌ای داشته است، مهار کند و حتی به عقب براند. (ابراهیمی، ۱۳۹۰: ۱۴) با وجود این، اختصاص منابع به تمامی برنامه‌های نظام عدالت کیفری (اعم از کیفری و پیشگیری) با محدودیت روبرو است. از این‌رو، باید برنامه‌های پیشگیرانه کارآمد

انتخاب شود؛ یعنی منافع حاصل از اجرای برنامه‌ها در مقایسه با هزینه‌های انجام شده بیشتر بوده و از جرایمی پیشگیری کند که هزینه‌های اجتماعی آن‌ها - هزینه‌هایی که از رفاه جامعه به عنوان یک کل می‌کاهد - زیاد است. (کوهن، ۲۰۰۵: ۲۲) ^۹ هزینه‌های اجتماعی که باید در ارزیابی‌ها مدنظر قرار گیرند متنوع‌اند و به هزینه‌های شخصی و مالی متضرر و هزینه‌های خصوصی و عمومی تقسیم می‌شوند. (کوتر و یولن، ۱۳۸۹: ۶۳۵)

بر این اساس، مقاله حاضر درصدد است تا ابتدا، مفهوم تحلیل اقتصادی پیشگیری از جرم و تحلیل هزینه-فایده‌ای برنامه‌های پیشگیری را مطالعه کند. سپس، آن الگوی اقتصادی که در تحلیل برنامه‌های پیشگیری به کار می‌رود، تبیین کند و در نهایت، تحلیل‌های اقتصادی را در مورد برخی از برنامه‌های پیشگیری از جرم بیان نماید.

۲. مفهوم و روش‌های تحلیل اقتصادی پیشگیری از جرم

۲.۱. مفهوم

حقوق و اقتصاد، رشته‌ای است که قواعد حقوقی را در معرض تحلیل هزینه-فایده قرار می‌دهد تا کارایی اقتصادی آن‌ها را مشخص سازد. (وارهاس، ۲۰۰۵: ۱۰) ^{۱۰} در این میان، تحلیل اقتصادی حقوق کیفری مقوله‌ای است که در آن همه انسان‌ها منطقی و معقول فرض می‌شوند و عرصه زندگی در آن به بازاری شبیه است که کنش و واکنش به سود و زیان بازار بستگی دارد. بر این اساس، مجرم فردی است معقول و منطقی همانند سایر انسان‌ها که بر اساس الگوی اقتصادی دست به انتخاب می‌زند و در صورتی مرتکب فعل مجرمانه می‌شود که منافع حاصل از آن بیشتر از منافی باشد که از سایر فعالیت‌ها به دستمی‌آورد. (بکر، ۱۹۶۸: ۱۷۶) ^{۱۱} این رویکرد جدید، برای نخستین بار توسط اقتصاددانی به نام گری بکر در مقاله جرایم و مجازات‌ها: با رویکرد اقتصادی (۱۹۶۸) مطرح شد (تیلور، ۱۳۸۹: ۴۱۷) و مورد توجه بسیاری از حقوقدانان و جرم‌شناسان قرار گرفت به طوری که تحلیل اقتصادی حقوق جزا و جرم‌شناسی به یکی از رشته‌های مهم در تحلیل اقتصادی حقوق تبدیل شده است. (دادگر، ۱۳۸۹: ۱۷۶)

در حال حاضر ضرب المثل «جرم سودی ندارد» واقعیت خود را از دست داده است. در واقع، رویکرد جدید این است که جرم درآمد می‌آفریند به طوری که بیشتر بزهکاری‌های ثبت شده در آمار جنایی جنبه سودجویانه داشته است. (پیکا، ۱۳۸۹: ۲۱-۲۲) بدین‌سان، جامعه نیز باید با تفکر اقتصادی و محاسبه هزینه-فایده به مبارزه با آن بپردازد. به عبارت دیگر، باید با اتخاذ تدابیری دشواری‌های انجام عمل بزهکارانه را افزایش داد، خطرکشف بزه و دستگیری را دو چندان کرد و احتمال تبرئه بزهکار را به حداقل رساند تا معادله جرم به نفع نظام عدالت کیفری تغییر داد شود و انگیزه ارتکاب جرم از بین برود. (فریبل و دیگران، ۲۰۰۰: ۱۲۸)

دو دلیل برای توجیه تحلیل اقتصادی برنامه‌های پیشگیری از جرم بیان می‌شود: نخست اینکه دولت و مردم همواره این دغدغه را دارند که آیا پرداخت هزینه برای اجرای برنامه‌های پیشگیری از جرم منفعتی نیز به دنبال خواهد داشت یا خیر؟ به دیگر سخن، برای هر مبلغی که صرف اجرای برنامه‌های پیشگیری می‌شود در آینده چه مبلغی از هزینه‌های نظام عدالت کیفری کاسته خواهد شد؟ (اوس و دیگران، ب، ۲۰۰۱: ۲) تحلیل اقتصادی به دنبال یافتن پاسخ سؤال‌های مطرح شده با هدف کاهش هزینه‌های اجتماعی جرایم است که بر اساس آن هزینه نهایی پیشگیری از جرم نباید از هزینه اجتماعی که جرم در پی دارد، بیشتر باشد. (کوتر و یولن، ۲۰۱۲: ۴۵۵)^{۱۲} دلیل دوم این است که وقتی برنامه پیشگیری از جرم، نرخ جرایم را کاهش می‌دهد بزه‌دیدگان بالقوه نیز از آن نفع می‌برند. شناسایی این منافع اهمیت زیادی در انتخاب نوع برنامه‌های پیشگیری از جرم و ایجاد انگیزه در بخش خصوصی برای مشارکت فعال در آن‌ها دارد. (کوک و مک دونالد، ۲۰۱۰: ۴-۵)^{۱۳}

تحلیل اقتصادی حقوق، دو نگرش اثباتی^{۱۴} و هنجاری^{۱۵} به برنامه‌های پیشگیری از جرم دارد. نگرش اثباتی واکنش اشخاص را نسبت به انواع برنامه‌های پیشگیری از جرم توصیف و بیان می‌کند. (میشل، ۲۰۰۸: ۲)^{۱۶} در واقع، با استفاده از معیار هزینه-فایده کارایی برنامه‌های پیشگیری را ارزیابی کرده و نسبت هزینه-فایده آن‌ها را مشخص می‌کند.

در نگرش هنجاری، برنامه‌های پیشگیری از جرم مورد قضاوت‌های ارزشی قرار می‌گیرند تا مشخص شود که کدام برنامه بازده قضایی خوب و مطلوب دارد و به عنوان برنامه مطلوب برای اجرا پیشنهاد شود. به عبارت بهتر، هدف تحلیل هنجاری شناسایی و رعایت بهترین قاعده و برنامه است. (انصاری، ۱۳۹۰: ۸۷) از آنجا که شرایط اقتصادی به طور مداوم در حال تغییر و تحول است، قضاوت‌های ارزشی براساس مدل اقتصادی نیز تغییر پیدا می‌کند. در نتیجه، از نظر اقتصادی برنامه‌های پیشگیری همواره باید دارای قابلیت کشش اعمال در زمان (elasticity) باشند. ماده ۳ قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد (مصوب ۱۳۹۰/۹/۱۹) یک مثال بارز در این زمینه است. در بند پایانی ماده مذکور آمده است: «ایجاد دیدارگاه‌های الکترونیک مانع از بهره‌برداری روشهای مناسب دیگر برای اطلاع‌رسانی به هنگام و ضروری مراجعین نیست». بدین ترتیب، اگر با تغییر شرایط اقتصادی بازار، توجیه اقتصادی برای ایجاد دیدارگاه‌های الکترونیک موجود نباشد می‌توان از سایر روش‌های اطلاع‌رسانی که با صرفه‌ترند، استفاده کرد.

به علاوه، بر اساس ماده ۱ لایحه پیشگیری از وقوع جرم، پیشگیری عبارت است از: «پیش‌بینی، شناسایی و ارزیابی وقوع جرم و اتخاذ تدابیر و اقدام‌های لازم برای جلوگیری از وقوع آن». بر این اساس، مدل اقتصادی پیشگیری از جرم به دلیل اینکه از معیار انتخاب عقلانی (محمدنسل، ۱۳۸۶: ۳۰۰) استفاده می‌کند، می‌تواند معیاری برای پیش‌بینی و ارزیابی جرایم باشد. در این الگو از یکسو، با توجه به رویکرد عقلانی، کنش و واکنش افراد در وضعیت‌های مختلف قابل پیش‌بینی است و جرایم با انواع هزینه‌هایی (هزینه‌های بالقوه بزه‌دیده، هزینه‌های بزه‌کار و هزینه‌های نظام عدالت کیفری) که دارند به دقت ارزیابی می‌شوند و از سوی دیگر، برنامه‌های متعدد پیشگیری نیز با تحلیل هزینه-فایده‌ای ارزیابی می‌شوند تا برنامه‌ای انتخاب شود که کارایی آن در مقایسه با سایر برنامه‌های جایگزین بیشتر است.

تحلیل اقتصادی برنامه‌های پیشگیری از جرم به وسیله تحلیل هزینه-فایده و هزینه-اثربخشی به عمل می‌آید که در ادامه بررسی خواهد شد.

۲.۲. روش‌ها (تحلیل هزینه-فایده و تحلیل هزینه-اثربخشی)^{۱۷}

انتخاب نوع تدابیر مقابله با جرم بستگی به سیاستگذاری‌ها و منابع جامعه دارد. عموماً دو طرز فکر در زمینه طراحی برنامه‌های پیشگیری وجود دارد. از یک‌سو، سیاست‌های کیفری و برنامه‌های پیشگیری بر اساس منافع جامعه اولویت‌بندی می‌شوند. بدین ترتیب، منافع مهمتر در اولویت‌های بالاتر قرار گرفته و در نتیجه حمایت‌های بیشتری را می‌طلبند و برنامه‌های پیشگیری نیز در راستای آن‌ها طراحی و اجرا می‌شوند. مانند پیشگیری از فساد اداری. از سوی دیگر، تحلیل هزینه-فایده برای ارزیابی برنامه‌های پیشگیری به کار می‌رود. (سزابانسکی، ۲۰۰۸: ۱۰۵)^{۱۸} در این تحلیل، سیاستی که منافع آن برای جامعه بیش از هزینه‌های آن باشد، انتخاب می‌شود. از این منظر، هزینه عبارت است از نتیجه نامطلوبی که در برنامه ایجاد می‌شود و یا نتیجه مطلوبی که از وقوع آن ممانعت به عمل می‌آید. سود نیز به نتیجه مطلوبی گفته می‌شود که در برنامه ایجاد می‌گردد یا نتیجه نامطلوبی که از وقوع آن جلوگیری می‌شود. (الوانی، ۱۳۷۹: ۴۸)

در تحلیل هزینه-فایده این سوال مطرح می‌شود که آیا افزایش وسایل و شیوه‌های تأمین امنیت به طور مؤثر امنیت مردم را تأمین خواهد کرد یا خیر؟ (ابراهیمی، ۱۳۹۰: ۱۳۴) در صورت مثبت بودن پاسخ، کدام برنامه‌ی پیشگیری در مقایسه با سایر برنامه‌ها ارزش اجرایی شدن را دارد تا روی آن سرمایه‌گذاری شود؟ زیرا آنچه در بودجه‌ریزی‌ها اهمیت دارد پول است و سایر شاخص‌ها، هرچند مهم باشند در حاشیه قرار دارند. (گزارش کمیسیون اروپا، ۲۰۰۵: ۴)^{۱۹} بدین ترتیب، ارزش هزینه^{۲۰} بر روی برنامه‌های پیشگیری از جرم مشخص می‌شود. (بروان، ۲۰۰۴: ۳۲۵-۳۲۶)^{۲۱}

در تحلیل‌های سنتی برنامه‌های پیشگیری از جرم، فقط هزینه‌ها و منافع ارزشگذاری و محاسبه می‌شدند که قابلیت تقویم به پول را داشتند. بدین ترتیب، ارزیابی‌ها فقط محدود به برخی برنامه‌های پیشگیری بود. اما برخی معتقدند که تحلیل اقتصادی توانایی ارزیابی مالی کلیه ارزش‌ها و کالاها مانند ارزیابی هزینه درد و رنج و کیفیت زندگی از دست رفته برای بزه‌دیده را نیز دارد. (گزارش کمیسیون اروپا، ۲۰۰۵:

۱۵) بنابراین، برنامه‌های پیشگیری که یکی از هدف‌های آن حمایت از بزه‌دیده است قابلیت ارزیابی مالی را دارد.

تحلیل هزینه-اثربخشی یکی دیگر از روش‌های تحلیل اقتصادی برنامه‌های پیشگیری از جرایم است. تحلیل هزینه-اثربخشی به معنای به کارگیری اقتصادی‌ترین راه در تخصیص منابع برای تحقق اهداف مطلوب است. (فریادی، ۱۳۸۹: ۸۷) در رویکرد هزینه- اثربخشی نتایج طرح نسبت به کل بودجه‌ای که صرف تغییر مسیر رفتار بزهکاران به فعالیت‌های غیرمجرمانه شده است، ارزیابی می‌شود. بدین‌سان، برنامه‌ای کارآمد تلقی می‌شود که نتایج آن با همان بودجه پیش‌بینی شده یا کمتر از آن محقق شود. (فرجیها، ۱۳۸۷: ۴۳) در این میان تحلیل هزینه- فایده در عمل جامعیت بیشتری نسبت به تحلیل هزینه- اثربخشی دارد. زیرا در تحلیل هزینه- اثربخشی، محاسبه‌گر تنها هزینه‌هایی را که برای یک برنامه به عمل آمده در نظر می‌گیرد و توجهی به منافع ندارد، درحالی که ازدیدگاه هزینه- فایده، تمامی هزینه‌ها اعم از حال و آینده محاسبه می‌شود تا کارایی یک برنامه مشخص شود. تحلیل هزینه- فایده‌ای و هزینه- اثربخشی هر کدام شرایطی دارند که افراد باید در ارزیابی‌های خود آن‌ها را رعایت کنند که در ادامه بررسی خواهد شد.

۲.۳. شرایط تحلیل هزینه- فایده‌ای برنامه‌های پیشگیری

در تحلیل هزینه‌های پیشگیری از جرم، اولین اقدام «شناسایی و تعیین منابع»^{۲۲} موجود است و در ارزیابی‌ها، هزینه‌های فیزیکی، انسانی و مالی برنامه‌های پیشگیری محاسبه می‌شوند. بر این اساس، انواع هزینه‌ها مانند هزینه‌های مالی کارمندان، مدیریت منابع، هزینه ایجاد کارگاه‌های آموزشی و سایر امکانات مورد نیاز با توجه به برنامه‌های انتخابی در نظر گرفته می‌شوند. همچنین، اثر هزینه‌ای^{۲۳} که اجرای برنامه برای ارگان‌های مشارکت‌کننده در برنامه پیشگیری دارد، محاسبه می‌شود. مانند هزینه‌ی اضافی که به مأموران پلیس، کارکنان زندان‌ها، مأموران بازپروری اختصاص می‌یابد یا هزینه‌ی اضافی^{۲۴} جامعه محلی و سازمان‌های مشارکت‌کننده در اجرای برنامه که همگی به طور

جداگانه محاسبه می‌شود. (دهاری و دیگران، ۲۰۰۱: ۱۸۹)^{۲۵} به علاوه، در ارزیابی‌ها، منافع اجرای برنامه‌ها نیز شناسایی و تعیین می‌شود. به طور کلی، منافع برنامه‌های پیشگیری از جرم، گاه به صورت مستقیم و گاه به صورت غیرمستقیم است. وقتی که برنامه‌ای برای پیشگیری از جرم خاص، مانند فساد اداری طراحی و اجرا می‌شود، به هر میزان که از ارتکاب آن کاسته می‌شود، منافی مانند کاهش بزه‌دیدگی و هزینه‌های آن، کاهش بزهکاری و هزینه‌های آن و کاهش مداخلات نظام عدالت کیفری، عاید جامعه می‌شود که در تحلیل اقتصادی از آن‌ها به منافع مستقیم ناشی از اجرای برنامه پیشگیرانه تعبیر می‌شود. مضافاً بر این که در مثال بالا، پیشگیری از فساد اداری، کیفیت زندگی افراد و کارایی اداری را نیز افزایش می‌دهد و هزینه فرصت از دست رفته را کم می‌کند که به این موارد منافع غیرمستقیم گفته می‌شود.

تحلیل هزینه-فایده به دنبال ارزش‌گذاری منابع و منافع^{۲۶} است. با ارزش‌گذاری منابع، هزینه‌فرصت از دست‌رفته بدست می‌آید. هزینه فرصت از دست رفته در این رویکرد، منافع جایگزینی است که با اختصاص منابع به انتخاب دیگری از دست می‌رود. برای مثال، در صورتی که از بین تدابیر پیشگیری وضعی نصب دوربین یا نصب حفاظ، نصب دوربین انتخاب شود، هزینه فرصت از دست رفته عبارت است از منافی که از اجرای برنامه نصب حفاظ حاصل می‌شود. (دهاری و دیگران، ۱۹۹۹: ۱۸)

جرایم ریشه در علل متفاوت^{۲۷} دارند. بدین‌سان، پیشگیری از هر یک از آن‌ها مستلزم هزینه کردن در تمامی بخش‌ها است. از نظر اقتصادی، اگر منابع به اندازه کافی باشد، امکان هزینه کردن در تمامی بخش‌ها وجود دارد. ولی در وضعیت کمبود منابع، ناگزیر باید هزینه بخش‌های مختلف را ارزیابی کرد. شدت تأثیر پذیری جرایم از آن‌ها را محاسبه کرد و در نهایت منابع را به بخش‌هایی اختصاص داد که تأثیر بسزایی در کاهش جرم دارد و منافع حاصل از آن بیشتر از سایر بخش‌هاست.

در تحلیل اقتصادی هزینه‌های میانگین^{۲۸} و نهایی^{۲۹} برنامه‌های پیشگیری نیز ارزیابی می‌شوند. در محاسبه برنامه‌ها باید هزینه میانگین مورد نیاز برای تأثیرگذاری برنامه پیشگیری محاسبه شود و در نهایت، هزینه نهایی برنامه کارآمد پیشگیری از جرم، تعیین

شود.^{۳۰} (آوس و دیگران، ب، ۲۰۰۱: ۴۸) منتقدان تحلیل اقتصادی ایراداتی به اینگونه ارزیابی‌ها دارند که لازم است بررسی شود.

۲.۴. انتقادات

تحلیل اقتصادی پیشگیری به دلیل اینکه از معیار هزینه-فایده در ارزیابی‌های خود استفاده می‌کند، همواره مورد انتقاد بوده است. مخالفان تحلیل هزینه-فایده پیشگیری از جرم، معتقدند که بازار، معیار مناسبی برای ارزیابی کارایی برنامه‌ها نیست، زیرا وضعیت و شرایط بازار همواره تغییر می‌کند. همچنین، در ارزیابی هزینه-فایده برنامه‌های پیشگیری از جرم برخی از برنامه‌ها قربانی کارایی سایر برنامه‌ها می‌شوند و کنار زده می‌شوند. در نتیجه، نمی‌توان به منافع و نتایج واقعی آن‌ها یقین داشت. (ناگن، ۲۰۰۱: ۲۵۸)^{۳۱}

به طور کلی، انتقادات تحلیل اقتصادی پیشگیری از جرم عبارتند از:

۱. استفاده از معیار تمایل به پرداخت^{۳۲} در تعیین سیاست جنایی، در واقع، ایجاد تبعیض بین فقرا و ثروتمندان^{۳۳} است. زیرا تمایل به پرداخت^{۳۴}، بستگی به توانایی مالی شهروندان دارد. در نتیجه، خواسته‌های ثروتمندان در مقایسه با فقرا ارجحیت پیدا می‌کند. همچنین، ثروتمندان تمایل به پرداخت هزینه بیشتری برای برنامه‌های پیشگیری که میزان امنیت آن‌ها را بالا ببرند، دارند. با این وصف، از نظر اقتصادی، امنیت ویژگی کالاهای عمومی را دارد و ناظر به طبقه خاصی از جامعه نیست. بدین ترتیب، منافع آن عاید همه جامعه می‌گردد. لذا تمایل به پرداخت ثروتمندان نه تنها میزان امنیت آن‌ها را افزایش می‌دهد، بلکه امنیت سایر اقشار جامعه را نیز تضمین می‌کند. اهمیت این موضوع در جایی که اکثر بزه‌دیدگان جرایم افراد فقیر باشند، بهتر درک می‌شود. (سزابانسکی، ۲۰۰۸: ۱۰۷)^{۳۵}

۲. در تحلیل اقتصادی همه اولویت‌ها ارزیابی شده^{۳۶} و تمامی اولویت‌ها اعم از موارد مطلوب و نامطلوب به مثابه کالا تلقی می‌شوند. بدینسان، امکان اینکه افراد بخواهند اولویت‌های نامطلوب و با سود بیشتر را به اولویت‌های خوب و با سود کمتر ترجیح

دهند، وجود دارد. این در حالی است که نمی‌توان به بهانه پیشگیری از جرم، حقوق اساسی افراد را نقض کرد.

۳. انتقاد دیگر مربوط به تقویم هنجارهای اخلاقی است. در تحلیل اقتصادی هنجاری قیمت‌گذاری می‌شود که قابل تقویم مالی نیستند.^{۳۷} اخلاق‌گرایان، قیمت‌گذاری ارزشهای اخلاقی را نمی‌پذیرند، زیرا معتقدند با قیمت‌گذاری ارزش واقعی هنجارهای اجتماعی کاسته می‌شود. همچنین، ماهیت برخی ارزشها و هنجارها به گونه‌ای است که نمی‌توان قیمتی برای آنها تعیین کرد.

از نظر اقتصادی، تقویم جرایم به معنای کم ارزش جلوه‌دادن آنها نیست، بلکه قیمت نشانگر هزینه اجتماعی جرایم مختلف است. به عبارت بهتر باید دریافت که کدام جرم نسبت به سایر جرایم صدمه و خسارت بیشتری وارد می‌کند و نیاز به طراحی برنامه پیشگیرانه دارد، (همان: ۱۱۰-۱۱۱) زیرا، محدودیت منابع اجازه مبارزه با همه فعالیت‌های بزهکارانه و پیشگیری از آنها را نمی‌دهد. بدین ترتیب، در تحلیل اقتصادی پیشگیری از جرم با توجه به محدودیت منابع و هزینه‌ها باید کارآمدترین و در عین حال مفید و مؤثرترین تدابیر در پیشگیری از جرم را اتخاذ نمود. اما نحوه عملیاتی کردن یک برنامه پیشگیرانه مطابق با ارزیابی‌های اقتصادی یا مدل تحلیل اقتصادی پیشگیری از جرم، موضوعی است که در ادامه بررسی می‌شود.

۳. مدل تحلیل اقتصادی پیشگیری از جرم

در تحلیل اقتصادی، مراحل پیشگیری از جرم، فرایندی گام به گام^{۳۸} بود و شامل مراحل زیر می‌شود:

۳.۱. تحلیل موضوع

قبل از هر اقدام باید درک روشنی از موضوع پیشگیری که مبتنی بر تجزیه و تحلیل واقعی است وجود داشته باشد. (محمدنسل، ۱۳۸۹: ۳۲۹) بدین ترتیب، در این مرحله دو اقدام صورت می‌گیرد: اولاً، تعریف هر کدام از جایگزین‌ها تا بتوان آنها را با یکدیگر مقایسه کرد. قبل از هر اقدامی محققان با تعریف پیشگیری از جرم، قلمرو اجرای برنامه

پیشگیری رامشخص می‌کنند. چنان که تعریف آن‌ها در بردارنده مفهوم موسع پیشگیری باشد، قلمرو فعالیت آن‌ها به نهادهای کیفی و غیرکیفری تسری می‌یابد. در نتیجه، تعداد افراد و نهادهای مشارکت‌کننده در امر پیشگیری نیز افزایش می‌یابد. اما اگر مفهوم مضیق پیشگیری در نظر باشد، فقط تدابیری که جنبه غیرکیفری دارد، مورد بررسی قرار می‌گیرد و از دامنه مشارکت‌کنندگان در برنامه پیشگیری کاسته می‌شود. (دوسیتور، ۲۰۱۱: ۵)^{۳۹} برای مثال، ماده ۱ لایحه پیشگیری از جرم، سه نوع پیشگیری اجتماعی، قضایی و انتظامی را تعریف کرده است. با توجه به ماهیت برنامه‌ها نهادها و مؤسسات متعددی وظیفه عملی ساختن آن‌ها را برعهده دارند. بدین‌سان، هزینه اجرای هرکدام از برنامه‌ها در مقایسه با سایر برنامه‌ها از یک‌سو، متفاوت است و از سوی دیگر، اجرای هرکدام از برنامه‌ها هزینه‌هایی برای نهادها و مؤسسات درگیر دارد.

ثانیاً، چالش‌ها و محدودیت‌هایی که هر یک از برنامه‌ها با آن مواجه است، تعیین می‌شود. برنامه‌های پیشگیری تنوع زیادی دارند، اما هرکدام محدودیت‌هایی در مقام اجرا دارند. به عبارت دیگر، به بهانه پیشگیری نمی‌توان توسل به هر وسیله، فن و یا اقدام و به ویژه کنارگذاری اصول عمومی حقوق را توجیه کرده و متوسل به مقررات فوق‌العاده و روش‌های خاص فرا قانونی شد. (ابراهیمی، ۱۳۹۰: ۳۰)

از دیگر موضوعات مهم و اساسی در این مرحله، تعیین منافع برنامه‌ها است. از نظر تحلیل اقتصادی، تمامی عواملی که به نوعی در فرایند اجرای برنامه‌های پیشگیری دخیل‌اند و منافی که کسب شده، باید ارزش‌گذاری مادی شوند. همچنین، منافع نهادها و مؤسسات درگیر در فرایند پیشگیری اعم از اداری و غیراداری محاسبه می‌شوند. بدین ترتیب، در پرتو مطالعه دقیق موضوع می‌توان مراحل بعدی برنامه را با موفقیت اجرا نمود.

۳.۲. ارزیابی اثرات برنامه‌ها^{۴۰}

اقتصاددانان برای تعیین اثرات اجرای یک برنامه پیشگیرانه همواره این سوال را مطرح می‌کنند: اگر این برنامه پیشگیری اجرا نمی‌شد چه میزان جرم در جامعه ارتکاب می‌یافت و هزینه آن چقدر بود؟ برای مثال، در صورتی که کارخانه خودروسازی،

حداقل‌های ایمن‌سازی خودرو را برای جلوگیری از سرقت رعایت نکند، چه میزان زیان به جامعه وارد می‌شود؟ یا این که اگر در خیابانی، پل عابر نصب نشود و تصادفی واقع شود، هزینه آن چقدر است؟

ارزیابی هزینه‌های جرایم، رابطه بین هزینه‌های جرم و نرخ آن‌ها^{۴۱} را در جامعه تعیین می‌کند. به عبارت دیگر، میزان هزینه برای یک برنامه به معنای اهمیتی است که جامعه برای اجرای آن قائل است. تحلیل هزینه-فایده با ارزیابی اثراتی که برنامه‌های پیشگیری از جرم دارد، هزینه‌ها و منافع آن‌ها را برای جامعه مشخص می‌کند. در نتیجه، میزان اهمیت آن‌ها در مقایسه با سایر برنامه‌های دولت محاسبه شده و بر اساس آن، از جهت تخصیص منابع اولویت پیدا می‌کند. همچنین، ارزیابی‌های انجام شده به برنامه-ریزان کمک موثری در تصمیم‌گیری نسبت به توقف یا ادامه یا اصلاح برنامه خواهد کرد. (محمدنسل، ۱۳۸۹: ۳۲۹)

از دیدگاه اقتصادی، تحلیل هزینه-فایده در ارزیابی‌های خود به دنبال یافتن پاسخ پرسش‌های زیر است:

هزینه فرصت ازدست رفته در اجرای برنامه‌های پیشگیری از جرم برای جامعه چقدر است؟

آیا نتایج اجرای برنامه‌ها، هزینه‌های صرف شده را توجیه می‌کند؟
کارآمدترین روش برای دستیابی به نتایج مطلوب یا نتایجی که می‌توان آن‌ها را با کمترین هزینه از طریق برنامه‌های جایگزین بدست آورد، کدام است؟
منابع محدود جامعه چگونه باید در بین بخش‌های مختلف توزیع شود تا بتوان به هدف کاهش جرم نائل شد.

۳.۳. ارزشگذاری مادی هزینه‌ها و منافع برنامه^{۴۲}

بررسی ارزش مالی منابعی که برای برنامه‌های پیشگیری اختصاص می‌یابد (هزینه-ها) و نتایجی که حاصل می‌شود (منافع) مهمترین کار تحلیل اقتصادی است. در این مرحله، تمامی نتایج حاصل از برنامه‌ها در یک فرایند و چارچوب خاص قرار می‌گیرند. هزینه‌ها، نتایج مثبت و منفی آن‌ها مشخص می‌شود تا اثراتی که بر جامعه

و گروه‌های اجتماعی داشته، مشخص شود. در تحلیل اقتصادی پیشگیری از جرم، تمامی هزینه‌های مادی ملموس^{۴۳} ارزیابی می‌شوند. برای مثال، در برنامه پیشگیری وضعی از جرم سرقت، هزینه‌های مختلف مانند ایجاد تغییر در محیط، زیان‌های زیست محیطی^{۴۴}، هزینه‌های همگانی^{۴۵}، اثرات اقتصادی آن نسبت به خانواده‌ها و محیط و هزینه‌های بزه‌دیدگان ارزیابی می‌شوند. همچنین، در این ارزیابی‌ها هزینه‌های غیرملموس^{۴۶} اجرای برنامه‌های پیشگیری از جرم مانند افزایش امنیت اجتماعی در جامعه، میزان رضایتمندی شهروندان از اجرای برنامه‌ها، میزان احساس امنیت و آسایش همسایگان^{۴۷}، درد و رنج و کاهش کیفیت زندگی، ارزیابی می‌شود. پس از بررسی جوانب امر و محاسبه منافع و هزینه‌ها به طور کلی، تعیین میزان هزینه‌های فعلی و میزان منافی که در آینده عاید جامعه خواهد شد، گام بعدی برنامه خواهد بود.

۳.۴. محاسبه هزینه و سوددهی فعلی و آتی^{۴۸}

در ارزیابی هزینه‌ها و منافع برنامه‌های پیشگیری از جرم باید ارزش مالی را به قیمت روز محاسبه کرد. محاسبه ارزش فعلی هزینه‌ها و منافع، معرف این اصل معروف اقتصادی است که یک دلار امروزی، از چند دلار که بعد ممکن است به دست‌آید با ارزش‌تر است و منفعت بیشتری برای فرد دارد. از این رو، ارزیابی فعلی هزینه‌ها، منافع یا کارایی اقتصادی برنامه را مشخص می‌کند.

گذشت زمان و تحولات اقتصادی، هزینه‌های برنامه‌های پیشگیری از جرم را افزایش یا کاهش می‌دهد، در حالیکه ممکن است در منافع و سود ناشی از اجرای برنامه تغییری حاصل نشود. در نتیجه، در ارزیابی برنامه‌های پیشگیری باید به تغییرات هزینه-ای توجه داشت و آن را در تحلیل هزینه-فایده مدنظر قرار داد. تحلیل‌گران اقتصادی برای حل این مشکل برنامه‌های پیشگیری را در دو مرحله زمانی کوتاه مدت و بلند مدت، ارزیابی می‌کند. در این ارزیابی‌ها چنانچه برنامه‌ای مدنظر باشد که در کوتاه مدت ثمربخش است، هزینه‌های زمانی محاسبه نمی‌شود. ولی در برنامه‌هایی که در دراز مدت، نتایج آن مشخص می‌شود، هزینه زمانی نیز ارزیابی می‌شود. (گزارش کمیسیون

اروپایی، ۲۰۰۵: ۲۴). بدین ترتیب، آنچه در ارزیابی هزینه-فایده یک برنامه پیشگیری از جرم مدنظر است محاسبه فعلی هزینه‌ها با توجه به سوددهی آن در آینده است.

۳.۵. توزیع هزینه‌ها در برنامه‌های مختلف^۹ و ارزیابی نهایی

تقسیم هزینه‌ها و منافع، نیاز به تبیین و شناسایی هزینه‌ها و منافع هر یک از برنامه‌های پیشگیری از جرم دارد. با توجه به این که هر یک از برنامه‌های پیشگیری هزینه‌ها و منافع خاصی دارند، این که آیا برابری در توزیع منابع رعایت شده است یا خیر، برعهده تحلیل‌گر اقتصادی است. ارزیابی هزینه-فایده، این امکان را فراهم می‌آورد تا اشتباه احتمالی در توزیع منابع براساس معیارکارایی، مشخص شود تا در برنامه‌ریزی‌های بعدی، نحوه توزیع منافع بر اساس کارایی بخش‌های مختلف صورت گیرد.

در نهایت با ارزیابی، اعتبار برنامه‌ها تعیین می‌شود و به عبارت دیگر، خطراتی که برنامه ممکن است در آینده با آن مواجه شود بررسی می‌گردد. در ارزیابی نهایی باید به دو نکته دقت داشت که از یک‌سو، در مورد منابع و از سوی دیگر صحت محاسبه تحلیل هزینه-فایده، قطعیت وجود ندارد. (دوسیتور، ۲۰۱۱: ۶) یک برنامه پیشگیری هر چقدر با دقت و طبق استانداردهای لازم اجرا شده باشد در توفیق یا عدم توفیق در پیشگیری از جرم همواره با درجاتی از احتمال همراه است. تحلیل هزینه-فایده برنامه پیشگیری از جرم در مقایسه با سایر ارزیابی‌ها به واقعیت توفیق و کارایی برنامه پیشگیری از جرم نزدیکتر است.

۴. تحلیل اقتصادی گونه‌هایی از پیشگیری

از بین گونه‌های متعدد پیشگیری از جرم، سه گونه پیشگیری وضعی از جرم، پیشگیری رشدمدار و گونه‌های مداخله‌ای در زندان با استفاده از ابزارهای تحلیل اقتصادی قابل بررسی‌اند.

۴.۱. تحلیل اقتصادی پیشگیری وضعی^{۵۰}

یکی از انواع پیشگیری که امروزه مورد توجه سیاستگذاران قرار گرفته است، پیشگیری وضعی از جرم است. هدف اصلی این پیشگیری، کاستن از موقعیت‌ها و فرصت‌های بزهکاری است. در این نوع پیشگیری دولت وبزه دیده با اقداماتی که برای محافظت از خود در برابر بزهکار انجام می‌دهد، از فرصتی که برای بزهکار ممکن است فراهم شود، جلوگیری می‌کنند.

پیشگیری وضعی، ایجاد تغییرات در اوضاع واحوال خاصی است که انسان متعارف در آن ممکن است مرتکب جرم شود. (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۸۱-۸۲: ۱۲۵۱) به دیگر سخن، اقداماتی که اولاً، با مصونیت بخشی آماج، کنترل آماج، منحرف کردن بزهکار و موانع بزهکار را در رسیدن به هدف تشدید می‌کند. ثانیاً، با نظارت بر ورود و خروج، بررسی‌های رسمی، بررسی‌های کارگران و بررسی‌های طبیعی خطر مورد انتظار بزهکار را افزایش می‌دهد. ثالثاً، با انتقال آماج، مشخص کردن مالک، کاهش و سوسه منافع مورد انتظار را کاهش می‌دهد. رابعاً، با قاعده‌گذاری، تقویت سرزنش اخلاقی، کنترل عوامل مخل بازندارندگی، تسهیل مطلوبیت آن‌ها، بزهکار را به اعتراف و شرمساری از عمل وادار می‌کند. (کلارک، ۱۹۹۷: ۴)^{۵۱}

در تحلیل اقتصادی پیشگیری وضعی، هزینه و منافع پنهان که در موفقیت و اثربخشی برنامه موثراند، شناسایی می‌شود. در این محاسبه، منافع پنهان^{۵۲} و جابه‌جایی^{۵۳} جرم از اهمیت بسزایی دارد. منافع پنهان منافی هستند که در زمان اجرای برنامه پیشگیری به صورت غیرمستقیم عاید جامعه می‌شود. چنانکه با اجرای یک برنامه پیشگیری از جرم خاص، از برخی جرایم دیگر نیز به طور غیرمستقیم و ناخودآگاه پیشگیری شود، منافی که از عدم ارتکاب این جرایم بدست می‌آیند، منافع پنهان محسوب می‌شوند که در اصطلاح آن را توزیع منافع^{۵۴} می‌گویند. (سیگل، ۲۰۰۱: ۹۵)^{۵۵}

جابه‌جایی به معنای افزایش غیر مترقبه بزهکاری در نقاط دیگر در اثر اجرای برنامه پیشگیری از جرم در یک منطقه خاص است. اصولاً جابه‌جایی جرم در اشکال موقتی (دوره زمانی خاص)، تاکتیکی (تغییر مدل)، آماج (تغییر بزه دیده)، منطقه‌ای (تغییر

مکان) و تغییر نوع اقدام (تغییر نوع جرم) قابل تحقق است. (ویلش و فارینگتون، ۲۰۰۱: ۱۰۳)^{۵۶}

در یکی از تحلیل‌های اقتصادی، ۱۳ برنامه پیشگیری وضعی از جرم که در چهار کشور استرالیا، هلند، انگلیس و آمریکا در دوره زمانی بیش از ۲۵ سال به اجرا درآمده بودند، ارزیابی هزینه-فایده‌ای شدند. از این ۱۳ برنامه پیشگیری، ۹ برنامه به پیشگیری از جرم در محیط‌های مسکونی و ۴ برنامه دیگر به پیشگیری از جرایم در حوزه اقتصاد و بازرگانی اختصاص داشت. (سانسفکون، ۲۰۰۴: ۴-۵)^{۵۷}

یکی از این برنامه‌های پیشگیری، برنامه از بین بردن فرصت بزهکاری با نصب مانع^{۵۸} بود که با نصب موانعی در تراست ساختمان‌ها، ورودی پشت‌بام ساختمان‌ها دسترسی آسان به اموال را با محدودیت مواجه می‌ساخت. این برنامه در شهر لیورپول انگلیس به اجرا درآمد و دوره زمانی اجرای آن سه سال و نیم از سال ۲۰۰۰ تا سال ۲۰۰۳ بود.

در ۱۲ ماه اجرای این برنامه ۳۷.۱ درصد از سرقت‌ها در مناطقی که برنامه در آن‌ها اجرا شده بود، کاسته شد و به طور کلی از ۸۷۵ فقره سرقت پیشگیری شد. همچنین، در این ۱۲ ماه ۱۳ درصد از سرقت در نواحی دیگر نیز کاسته شد که ناشی از توزیع منافع اجرای این برنامه بود. البته توزیع منافع با توجه به مسافتی که برنامه در آن اجرا شده بود بین ۸ تا ۴۰ درصد متغیر بود. هزینه کلی این برنامه ۲۰۹۴۳۰۲ میلیون دلار شد که شامل استخدام نیرو برای نصب موانع، فرایند راضی کردن همسایه‌ها برای گرفتن اجازه نصب، هزینه کارخانه سازنده موانع و هزینه اختصاصی هر مانع می‌شد. سود کلی ناشی از اجرای برنامه ۲۰۱۳۹۶۷ میلیون دلار برآورد شد. منافع برنامه عبارت بود از تعداد سرقتی که از آن پیشگیری شده بود و ارزش مالی که می‌توانست داشته باشد. در این ارزیابی هزینه میانگین جامعه برای بازدارندگی از سرقت ۲.۳۰۰ دلار بود. در واقع هزینه نظام عدالت کیفری و ارزش کالاهای سرقتی به این رقم می‌رسید. در محاسبه نسبت هزینه-فایده‌ای برنامه ۰.۹۶ دلار بدست آمد، یعنی برای هر دلار هزینه شده ۰.۹۶ دلار سود عاید جامعه می‌شد که از نظر اقتصادی چندان مطلوب نبود. (دوسیور، ۲۰۱۱: ۱۷)

متأسفانه در ایران با توجه به جدید بودن بحث پیشگیری از جرم و عدم هماهنگی در

اجرای برنامه‌های پیشگیری وضعی، برنامه خاصی که بتوان آنرا در محک تحلیل اقتصادی ارزیابی نمود، وجود ندارد. ولی می‌توان امیدوار بود که با تقویت ادبیات تحلیل اقتصادی پیشگیری از جرم که این مقاله نیز به دنبال آن است، زمینه‌های ارزیابی هزینه-فایده در برنامه‌های پیشگیری وضعی از جرم فراهم گردد.

۴.۲. تحلیل اقتصادی پیشگیری رشدمدار^{۵۹}

منظور از پیشگیری رشدمدار مداخلاتی است که برای جلوگیری از رشد ظرفیت جنایی در افراد صورت می‌گیرد، به ویژه مداخلاتی که هدف آن‌ها عوامل خطر بزهکاری و عوامل حمایت‌کننده‌ای است که در تحقیقات رشد انسان کشف شده‌اند. (مهدوی، ۱۳۹۰: ۲۷) از نظر پیشگیری رشدمدار، بزهکاری حاصل تعامل و ارتباط افراد با الگوهای رفتاری و وضعیت در طول دوران رشد است. از این رو، برنامه‌های رشدمدار با مداخله (فکری، روحی و جسمانی و محیطی) در جریان رشد انگیزه‌های بزهکاری را از بین می‌برند.

هزینه‌های پیشگیری رشدمدار، شامل هزینه‌های خانواده، مدرسه، مراکز آموزشی و بهداشتی، مراکز حمایتی از اطفال و سایر نهادهایی که برای حمایت از رشد اطفال پیش از تولد تا رسیدن به یک سن معین طراحی و تأسیس می‌شوند. همچنین، باید هزینه‌های امکانات مورد نیاز برای اجرای برنامه‌ها را نیز به آن افزود.

منافع اجرای برنامه‌های پیشگیری رشدمدار عبارتند از: ۱- کاهش میزان بزه‌دیدگی در جامعه. بدین معنا که برنامه‌های رشدمدار توانایی‌ها و قابلیت‌های افراد را در اجتناب از بزهکاری ارتقاء می‌دهند تا رفتار عقلانی در مواجهه با موقعیت‌های ریسک‌مدار از خود نشان دهند. ۲- کاهش بزهکاری هزینه‌های نظام عدالت کیفری، مراقبت‌های پزشکی و خدمات اجتماعی در جامعه کاسته می‌شود. (ویلش و فارینگتون، ۲۰۰۱: ۹۱)^{۶۰}

از جمله برنامه‌های پیشگیری رشدمدار که با شیوه تحلیل هزینه-فایده ارزیابی شده است، برنامه پیشگیری، طرح مداخله پیش از تولد المیرا^{۶۱} است. این برنامه که هدف اصلی آن تحت پوشش قرار دادن زنان باردار و حمایت از آن‌ها بود در سال ۱۹۷۰ به اجرا گذاشته شد. اهدافی که این برنامه دنبال می‌کرد عبارت بودند از: بهبود

نتایج بارداری، بهبود شرایط مراقبتی والدین برای فرزندانشان، بهبود شرایط زندگی مادر از طریق آموزش، پیدا کردن کار و برنامه‌ریزی برای بارداری‌های آینده. در این برنامه چهارصد زن باردار برای مدت سی هفته تحت مراقبت قرار گرفتند که بیشتر آن‌ها یا برای اولین بار باردار بودند یا اینکه یکی از فاکتورهای ریسک‌پذیری را داشتند.

سه نوع هزینه برای اجرای این برنامه صرف شد: هزینه‌های دولت برای اجرای برنامه، هزینه‌های دولت در زمینه برنامه‌های بهبود بهداشت مادر و هزینه‌های مربوط به بهبود بهداشت طفل. دولت برای هر خانواده به طور میانگین در طول دو سال اجرای برنامه ۳،۲۴۶ دلار (۴،۰۶۷ دلار برای گروه درمان منهای ۸۲۱ دلار برای گروه کنترل) و ۳،۱۳۳ دلار برای وضعیت‌های پرخطر (۴،۱۱۳ دلار گروه درمان منهای ۹۸۰ دلار گروه کنترل) هزینه کرد. پس از دو سال از اجرایی شدن برنامه، ۷۷۲ دلار سود در گروه متوسط و در گروه پرخطر ۳،۴۹۸ دلار سود نصیب جامعه و دولت شد. البته این میزان در محاسبات دقیق‌تر به ۱،۶۶۴ دلار در گروه متوسط و ۳،۳۱۳ در گروه پرخطر کاهش یافت.

نتیجه محاسبه هزینه-فایده‌ای ۱،۰۶ دلار (۳،۱۳۳ ÷ ۳،۳۱۳) در وضعیت پرخطر مطلوب بود. زیرا هر دلار برای اجرای برنامه ۱،۰۶ دلار سود داشت. ولی در محاسبه هزینه-فایده مجموع هزینه‌ها، مطلوبیت وجود نداشت زیرا، منافع حاصل از هر دلار ۰،۵۱ (۳،۱۳۳ ÷ ۱،۶۶۴) و به طور خالص ۰،۴۹ بود که حکایت از نتیجه نامطلوب آن دارد.

به علاوه، تحلیل اقتصادی پیشگیری از جرم با راهبرد توسعه اجتماعی و منافع حاصله برای جامعه مانند صرفه‌جویی در منابع مالی ارتباط تنگاتنگ دارد. برای مثال، در تحلیل اقتصادی طرح پیش‌دبستانی پری Perry، به ازای هر یک دلار سرمایه‌گذاری در هر سال، هفت دلار سود بدست آمد. کمیته آمریکایی گزینش کودکان، جوانان و خانواده‌ها تخمین زد که یک دلار سرمایه‌گذاری برای ارتقای کیفیت آموزش پیش-دبستانی ۴/۷۵ دلار بازده دارد. زیرا شرکت‌کنندگان در آن‌ها به احتمال زیاد در مدرسه و

شغل خود موفق بوده و احتمال اینکه به کمک‌های عمومی احتیاج داشته باشند یا مرتکب جرم شوند، کم است. (غلامی، ۱۳۸۳: ۱۵۶-۱۵۷)

در این برنامه پیشگیری، دو گروه یکی متشکل از ۵۸ عضو شامل ۳۳ پسر و ۲۵ دختر برنامه را دنبال می‌کردند و گروه دیگر متشکل از ۶۵ عضو ۲۶ دختر و ۳۹ پسر که مشمول برنامه‌ها نمی‌شدند، انتخاب شدند. نتایجی که به دست آمد از این قرار بود: درآمد ماهیانه ۲۹٪ گروه آزمایش برابر یا بیشتر از ۱۰۰۰۰۰ فرانک بود، ولی در گروه شاهد فقط ۷٪ درآمدشان به این مبلغ می‌رسید؛ ۳۶٪ از گروه اول مالک خانه هستند که این رقم در گروه شاهد به ۱۳٪ می‌رسید؛ ۳۰٪ گروه اول مالک خودرو و ۱۳٪ از گروه شاهد مالک خودرو بودند. (کاری‌ئو، ۱۳۸۱: ۲۸۵-۲۸۶)

دست‌اندرکاران برنامه پیش‌دستانی پری، منافع حاصل از اجرای برنامه‌ها را بسیار مطلوب ارزیابی کردند؛ به طوری که هزینه‌های مراقبت و حمایت اجتماعی از اطفال و خانواده آن‌ها، هزینه‌های مربوط به حوزه‌های تأخیر و شکست تحصیلی (در تمام مراحل آموزشی)، اشتغال و درآمدهای جنبی، بزهکاری و خلافکاری، مددکاری اجتماعی صرفه‌جویی شد. همچنین، به این صرفه‌جویی‌ها باید هزینه درد و رنج بزه‌دیدگان بالقوه را نیز افزود. (همان: ۲۸۷)

به علاوه، در یکی از تحلیل‌های اقتصادی «قانون امنیت پس از مدرسه و آموزش کالیفرنیا^{۶۲} ۲۰۰۲» مورد ارزیابی قرار گرفت. نتایجی که از اجرای این برنامه حاصل شد عبارت بود از: ۱. کاهش هزینه‌های مراقبت از کودکان، به طوری که هزینه ۷۹ دلاری خانواده‌ها با اجرای برنامه به ۶.۶۴ دلار در هفته کاهش یافت که سالیانه ۷۷۷,۱ دلار در هزینه‌های خانواده صرفه‌جویی می‌شد. ۲. با اجرای این برنامه، فعالیت‌های آموزشی و مدت آن در مدارس افزایش یافت و این افزایش هزینه‌های مدارس را به دنبال داشت. ۳. افزایش مهارت‌ها و توانایی‌های دانش‌آموزانی که برنامه را دنبال می‌کردند. این امر در موفقیت آن‌ها در راه‌یابی به مقاطع بالاتر موثر بود. ۴. درآمد افرادی که برنامه را دنبال کردند و به مدارج عالی رسیدند ۲۹۴,۲۹ دلار در مقایسه با درآمد ۳۳۴,۱۵ دلاری افرادی بود که از برنامه پیروی نکردند. همچنین، افزایش رفاه اجتماعی مشارکت-کنندگان در برنامه و کاهش جرم از دیگر نتایج اجرای این قانون بود. در ارزیابی کلی،

اجرای این قانون مقرون به صرفه بود. زیرا به ازای هر دلار ۹ تا ۱۳ دلار سود عاید جامعه می‌شد. هزینه کلی هر مشارکت کننده در برنامه ۰۳۸،۱۰ دلار بود و منافع حاصل از آن ۵۲۲،۸۹ تا ۶۶۵،۱۲۹ دلار ارزیابی شد. یعنی سود خالص اجرای برنامه بین ۴۸۴،۷۹ دلار تا ۴۲۷،۱۱۹ دلار برای هر شرکت کننده متغیر بود. (بروون و دیگران، ۲۰۰۲: ۱۸-۴۱)^۳

۴.۳. تحلیل اقتصادی برنامه‌های مداخله‌ای زندان

در پاسخ به این سؤال که آیا برنامه‌های اصلاحی بزهکاران در زندان‌ها در زمره برنامه‌های پیشگیری قرار می‌گیرند یا خیر، اختلاف نظر وجود دارد. در این برنامه‌ها به جای مجازات به درمان و بازپروری بزهکار تأکید می‌شود و هدف اصلی جلوگیری از تکرار جرم توسط بزهکار است. این فعالیت‌ها که در شاخه مطالعاتی جرم‌شناسی بالینی قرار می‌گیرد، برای تحقق اهداف خود نیازمند زمینه‌های فکری، مالی و انسانی وسیعی هستند. همان‌گونه که اجرای برنامه‌های بهداشتی جامعه نیاز به منابع انسانی و مالی دارد، از بین بردن گرایشات بزهکارانه نیز نیازمند سرمایه‌گذاری گسترده است. (بابائی، ۱۳۹۰: ۲۰۲)

مطالعات انجام شده در خصوص برنامه‌های اصلاحی بیش از برنامه‌های دیگر است. هرچند که بیشتر این مطالعات به بررسی آماری موفقیت برنامه‌های اصلاحی و هزینه و تحلیل هزینه-اثربخشی پرداخته‌است. در یکی از این مطالعات، برنامه اصلاحی بزهکاران در زندان‌های آمریکا بین سالهای ۱۹۷۴ تا ۱۹۹۴ بررسی شد. در این بررسی رفتار بزهکاران متعدد و برنامه‌های اجرا شده، مورد توجه واقع گردید.

در این ارزیابی، هزینه‌های لازم برای دسته‌بندی بزهکاران و تعیین محل‌های نگهداری و آموزش با توجه به نیازهای آن‌ها، ایجاد محیط‌های آموزشی و امکانات مورد نیاز، تأسیس کارگاه‌های فنی و حرفه‌ای و امکانات مورد نیاز آن‌ها مورد توجه قرار گرفت. کاهش بزهکاری، کاهش هزینه‌های عدالت کیفری، کاهش هزینه‌های بزهکاری

و هزینه‌های بزه‌دیده از منافع اجرای این برنامه‌ها بودند. همچنین، حمایت‌های خدمات اجتماعی و مراقبت نهادهای کنترل و نظارت به طور غیرمستقیم، کاهش پیدا کردند. در یکی از این مطالعات برنامه‌ی مداخله‌زندانان به منظور اصلاح و بازپروری در کارولینای شمالی آمریکا (۱۹۹۶-۹۷) مورد ارزیابی هزینه-فایده قرار گرفت. در این مطالعه ۸۳۱ نفر از زندانیان انتخاب شدند که از این میان ۳۵۸ نفر به عنوان گروه درمان، تحت مراقبت قرار گرفتند و ۴۷۳ نفر نیز با عنوان گروه شاهد، مشمول برنامه‌ها نشدند. هزینه‌های اجرای برنامه شامل: هزینه بودجه‌ای نهادهای مراقبتی و درمانی، مدت زمان اختصاص یافته برای خدمات اصلاحی و بازپروری، بود. البته در این ارزیابی هزینه زندان محاسبه نشد. در این طرح، چهار برنامه به اجرا گذاشته شد: ۱. کلاس‌های آموزش معتادان به مدت یک هفته، ۲. سه دوره مشاوره سرپایی از یک تا ۱۰ هفته، ۳. درمان فشرده روزانه برای چهار گروه از یک هفته تا چهار ماه، ۴. درمان معتادان محلی برای شش ماه. (بلانیکو و دیگران، ۲۰۰۵: ۴۶)^{۶۴}

بعد از اجرای برنامه‌ها کاهش چشمگیری در بزهکاری مجدد افراد گروه آزمایش دیده می‌شد. (تکرار جرم گروه آزمایش ۳۳ درصد بود در مقابل تکرار جرم گروهی که برنامه رویش اجرا نشده ۴۶ درصد بود). در این میان، اجرا یا عدم اجرای برنامه اول، تأثیری در بزهکاری مجدد نداشت، اما در محاسبه هزینه-فایده برنامه، برنامه دوم ۵.۷۴، برنامه سوم ۳.۱۶ و برنامه چهارم ۱.۷۹ درصد موفقیت داشت. بدین ترتیب، سه برنامه از چهار برنامه سود اقتصادی خالص داشتند. هرچند در توزیع زندانیان در برنامه‌ها توازن دیده نمی‌شد، چرا که زندانیانی که در برنامه دوم قرار داشتند، کمتر در معرض خطر بودند تا افرادی تحت درمان اعتیاد قرار داشتند. (همان: ۴۶) در یکی از تحلیل‌های دیگر، برنامه مشاوره و کاریابی بعد از آزادی از زندان مورد ارزیابی هزینه-فایده قرار گرفت. در این ارزیابی هزینه هر مشارکت‌کننده در برنامه ۵۳۹ دلار بود. از این رو، در ازای هر دلار ۲.۸۴ دلار سود عاید شهروندان می‌شد. همچنین، بزه‌دیدگان حدود ۶۲۲ دلار با شرکت در هر برنامه در هزینه‌هایشان صرفه‌جویی می‌کردند و سود آنان از شرکت در برنامه برای هر دلار ۴ دلار برآورد شد. (آوس و دیگران، ب، ۲۰۰۱: ۱۶۳-۱۶۴)

در نظام زندانبانی ایران، با توجه به محدودیت‌هایی که از جهت فضا و امکانات زندان وجود دارد، امکان بیلان‌گیری از نتایج برنامه‌های اصلاح و درمان فراهم نشده است. ولی آنچه در وضعیت فعلی مورد قضاوت قرار می‌گیرد با توجه به نرخ تکرار جرم، برنامه‌های اصلاح و درمان در پیشگیری از تکرار جرم موفقیت چشمگیری نداشته است. به قطع و یقین در صورت اجرای دقیق برنامه‌های اصلاح و درمان طبق آنچه در آیین‌نامه سازمان زندان‌ها آمده است، امکان ارزیابی اقتصادی از عملکرد سازمان زندان‌ها در پیشگیری از تکرار جرم، امکان پذیر خواهد بود.

۵. نتیجه‌گیری

تحلیل اقتصادی پیشگیری از جرم، با استفاده از روش‌ها و ابزارهای اقتصادی به تجزیه و تحلیل برنامه‌های پیشگیری از جرم می‌پردازد. تحلیل اقتصادی جرایم و برنامه‌های پیشگیری از جرم از یک‌سو، در شناسایی جرایمی که هزینه‌های زیادی برای جامعه در مقایسه با سایر جرایم دارند، نقش دارد، زیرا مبارزه با آن‌ها را در اولویت برنامه‌های پیشگیری قرار می‌دهند و از سوی دیگر، برنامه‌های پیشگیری را در معرض تحلیل‌های هزینه-فایده‌ای قرار می‌دهد تا برنامه‌ای اجرا شود که کارایی لازم را داشته باشد. در تحلیل اقتصادی، ناکارآمدی نظام عدالت کیفری نه به دلیل عدم کارایی تدابیر اتخاذشده، بلکه ناشی از توزیع ناعادلانه منابع است؛ به نحوی که به دلیل عدم آشنایی با ریشه‌ها و علل جرم، منابع تنها در بین بخش‌های خاصی از نظام عدالت کیفری توزیع می‌شود و از بخش‌های مهم و تعیین‌کننده و تأثیرگذار دیگر مانند پیشگیری غفلت می‌شود.

در سالهای اخیر نظام حقوقی ایران نیز به دنبال اصلاح روشهای مبارزه با بزهکاری و ایجاد برنامه‌های پیشگیری مؤثر در برخورد با آن بوده است. در این راستا، لایحه پیشگیری از جرم یکی از وظایف دولت را اختصاص بودجه کافی برای اجرای برنامه‌های پیشگیری تعیین کرده است. از این رو، تحلیل اقتصادی می‌تواند با ارزیابی

اقتصادی برنامه‌ها، سیاستگذار را در انتخاب برنامه کارآمدتر با حداقل هزینه لازم برای اجرا یاری دهد.

پی‌نوشت‌ها

۱. Aos
۲. Institute's cost-benefit analysis
۳. Opportunity cost
۴. Efficiency
۵. Welsh
۶. Freeman
۷. Farrell
۸. Cohen
۹. Cooter, Robert & Thomas Ulen
۱۰. Varuhas
۱۱. Becker
۱۲. Cooter & Ulen
۱۳. Cook & MacDonald
۱۴. Positive doctrine
۱۵. Normative doctrine
۱۶. Miceli
۱۷. Cost-Effectiveness Analysis and Cost-Benefit Analysis
۱۸. Czabanski
۱۹. Report to the European Commission
۲۰. worthwhile
۲۱. Brownt
۲۲. Identifying and Quantifying Inputs
۲۳. "levered-in" resource
۲۴. Additionality of Costs
۲۵. Dhiri
۲۶. Valuing Inputs and outputs
۲۷. Multiple crime prevention.
۲۸. Average Costs
۲۹. Marginal Costs

۳۰. منظور از هزینه میانگین، هزینه‌ای است که با توجه با حجم کاری برای یک دوره زمانی مشخص اختصاص داده می‌شود. این هزینه با تغییر زمان و تحولات اقتصادی تغییر پیدا نمی‌کند و به طور جداگانه قابل محاسبه است. هزینه نهایی، به هزینه‌ای گفته می‌شود که با گذشت زمان و تغییرات اقتصادی تغییر می‌کند. در واقع، حداکثر هزینه‌ای است که برای دستیابی به بیشترین میزان مطلوبیت و نتیجه لازم است.

۳۱. Nagin
۳۲. Willingness to pay

۳۳. Discriminating Against the Poor

۳۴. تمایل به پرداخت، عبارت است از هزینه‌هایی که یک شخص برای مصون ماندن از بزه‌دیدی (مرگ یا کارافتادگی) حاضر به پرداخت آن، است.

(Roman & Farrell, 2002:68)

۳۵. Czabanski

۳۶. Takes All Preferences into Account

۳۷. by attaching a price to moral values, degrades them

۳۸. Step-by-Step Process

۳۹. Dossetor

۴۰. Obtaining Estimates of Program Effects

۴۱. Relationship between Costs of Crime and Crime Rate

۴۲. Quantifying the monetary costs and benefits

۴۳. Tangible Costs

۴۴. Cost of Environmental Damage

۴۵. Communal Costs

۴۶. Intangible Costs

۴۷. Secure and Safe Neighborhoods

۴۸. Calculation of present value and assessment of profitability

۴۹. Identification of the distribution of costs and benefits

۵۰. Situational Crime Prevention

۵۱. Clarke

۵۲. Hidden Benefits

۵۳. Displacement

۵۴. Diffusion

۵۵. Siegel

۵۶. Welsh & Farrington

۵۷. Sansfacon

۵۸. Closing off opportunities for crime: an evaluation of alley-gating

۵۹. Developmental Crime Prevention

۶۰. Welsh & Farrington

۶۱. Elmira Prenatal-Early Intervention Project

۶۲. The After School and Education Safety Act of 2002

۶۳. Brown

۶۴. Belenko

منابع

الف. فارسی

- ابراهیمی، شهرام (۱۳۹۰). جرم‌شناسی پیشگیری. جلد اول، تهران: انتشارات میزان.
- الوانی، سید مهدی (۱۳۷۹). تصمیم‌گیری و تعیین خط مشی دولتی. تهران: انتشارات سمت.

- انصاری، مهدی (۱۳۹۰). **تحلیل اقتصادی حقوق قراردادها**. تهران: انتشارات جنگل.
- بابائی، محمدعلی (۱۳۹۰). **جرم‌شناسی بالینی**. تهران: انتشارات میزان.
- پیکا، جرج (۱۳۹۰). **جرم‌شناسی**. ترجمه دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی، تهران: انتشارات میزان.
- تیلور، یان (۱۳۸۹). **اقتصاد سیاسی جرم**. دانشنامه جرم‌شناسی آکسفورد، مایک مگوایر و همکاران، ترجمه، حمیدرضا ملک محمدی، تهران: انتشارات میزان.
- دادگر، یداله (۱۳۸۹). **مولفه‌ها و ابعاد اساسی حقوق و اقتصاد**. تهران: انتشارات دانشگاه تربیت مدرس و نورعلم.
- غلامی، حسین (۱۳۸۳). «پیشگیری از جرم از طریق توسعه اجتماعی». **مجله پژوهش حقوق و سیاست**، سال ششم، شماره یازدهم، ۱۳۱-۱۵۸.
- فرجیها، محمد (۱۳۸۷). «رویکرد عقلایی به مداخله‌های عدالت کیفری». **نشریه کارگاه**، دوره دوم، شماره ۴، ۳۱-۴۵.
- فریادی، مسعود (۱۳۸۹). **سازکارهای حقوقی ارزیابی آثار مقررات‌گذاری در نظام حقوقی ایران**. تهران: معاونت تحقیقات، آموزش و حقوق شهروندی.
- کاری‌یو، روبر (۱۳۸۱). «مداخله روان‌شناختی - اجتماعی زودرس در پیشگیری از رفتار مجرمانه». ترجمه دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی. **مجله تحقیقات حقوقی**، شماره ۳۶-۳۵، ۲۶۷-۳۰۴.
- کوتر، رابرت و تامس یولن (۱۳۸۹). **حقوق و اقتصاد**. ترجمه دکتر یداله دادگر و حامده اخوان هزاوه، تهران: انتشارات دانشگاه تربیت مدرس و نورعلم.
- محمدنسل، غلامرضا (۱۳۸۶). «اصول و مبانی نظریه فرصت جرم». **فصلنامه حقوق**، دوره ۳۷، شماره ۳، ۲۹۳-۳۲۲.
- محمدنسل، غلامرضا (۱۳۸۹). «فرایند پیشگیری از جرم». **فصلنامه حقوق**، دوره ۴۰، شماره ۱، ۳۱۷-۳۳۴.
- مهدوی، محمود (۱۳۹۰). **پیشگیری از جرم (پیشگیری رشدمدار)**. تهران: انتشارات سمت.

نجفی ایرند آبادی، علی حسین (۱۳۸۱-۱۳۸۲). **تقریرات درس جرم‌شناسی (پیشگیری)**. دوره کارشناسی ارشد حقوق کیفری و جرم‌شناسی، تنظیمی مهدی سیدزاده، نیم سال دوم تحصیلی.

ب. انگلیسی

- Aos, Steve, Polly Phipps, Robert Banwski & Roxanne Lieb (2001). **The Comparative Costs and Benefits of Programs to Reduce Crime (Review of Research Findings with Implications for Washington State)**. Costs and Benefits of Preventing Crime, edited by Brandon C. Welsh, David P. Farrington, and Lawrence W. Sherman, westview.
- Aos, Steve, Polly Phipps, Robert Barnoski & Roxanne Lieb (2001). **The Comparative Costs and Benefits of Programs to Reduce Crime**. Washington State Institute for Public Policy.
- Becker, Gray S. (1968), «Crime and Punishment: An Economic Approach». **Journal of Political Economy**. Vol. 76, No. 2.
- Belenko, Steven, Nicholas Patapis and Michael T. French (2005). **Economic Benefits of Drug Treatment: a Critical Review of the Evidence for Policy Makers**. Treatment Research Institute at the University of Pennsylvania.
- Brownt, Darryl K. (2004). «Cost-Benefit Analysis in Criminal Law». **California Law Review**. Vol. 92, 2004.
- Chapman, Bruce (2005). **Economic analysis of law and the value of efficiency**, University of Toronto.
- Clarke, Ronald V (1997). **Situational crime prevention: successful case studies**, Harrow and Heston.
- Cohen, Mark A. (2005). **The Costs of Crime and Justice**. Routledge.
- Cook, Philip J. & John MacDonald (2010). **Mobilizing Private Inputs for Crime Prevention**, the NBER Economical

- Crime Control Conference, held at UC Berkeley on January 15th and 16th.
- Cooter, Robert & Thomas ulen (2012). **Law and Economics**. 6thed, Addison Wesley Longman U.S.
- Czabanski, Jacek (2008).**Estimates of Cost of Crime History, Methodologies, and Implications**, Press by Springer.
- Dhiri, San jay, Peter GoldUatt, Sam Brand & Richard Price(2001).**Evaluation of the United Kingdom's "Crime Reduction Programme"**Analysis of Costs and Benefits, Costs and Benefits of Preventing Crime, edited by Brandon C. Welsh, David P. Farrington, and Lawrence W, Sherman, westview.
- Dhiri, Sanjay & Sam Brand (1999).**Crime Reduction Programme Analysis of costs and benefits: guidance for evaluators**. Research, Development and Statistics Directorate Home Office.
- Dossetor, Kym (2011).**Cost-benefit analysis and its application to crime prevention and criminal justice research**,AIC ReportsTechnical and Background Paper42, Australian Institute of Criminology.
- Farrell, Granam, Sharon Chamard & Ken Clark & Ken Pease (2000).**towards an economic approach to crime and prevention, economic dimension of crime**. Landan, Macmillan press.
- Freeman, Richard B. (1999).**The Economics of Crime**. Handbook of Labor Economics, Volume 3, Edited by O. Ashen JIter and D. Card, Elsevier Science B.V.
- Gilling, Daniel (1997). **Crime prevention (Theory, policy and politics)**, Routledge, <http://webpace.qmul.ac.uk/fcornaglia/economics%20od%20crime.pdf>
- Miceli, Thomas J (2008).**TheEconomic Approach toLaw**, Press by Routledge.
- Nagin, Daniel S.(2001).**MeasuringEconomic Benefits of Developmental Prevention Programs**, Costs and Benefits of Preventing Crime, edited by Brandon C. Welsh, David P. Farrington, and Lawrence W, Sherman, westview.

- Report to the European Commission (2005).“Directorate-General for Justice, Freedom and Security”.**Review of Costs and Benefits Analysis in Crime Prevention**, Amsterdam.
- Roman, John & Graham Farrell (2002).**Cost-Benefit Analysis For Crime Prevention: Opportunity Costs, Routine Savings and Crime Externalities**. Evaluation for crime Prevention, Editor Nick Tilley, Willan Publishing Devon, UK, volume 14.
- Sansfacon, Daniel(2004). “cost-benefit studies and crime prevention: handle with care”.**Paper prepared for the European Seminar on Costs and the Distribution of Costs of Crime and Disorder and Crime Prevention Helsinki**.
- Siegel, Larry J.(2001).**Criminology: The Core**. Fourth Edition, Wadsworth, Cengage Learning.
- Varuhas, Jason N E (2005).**The Economic Analysis of Law in New Zealand**.New Zealand institute for the study of competition and regulation ins.
- Welsh, Brandon C. & David P. Farrington(2001).,**Assessing the Economic Costs and Benefits of Crime Prevention, Costs and Benefits of Preventing Crime**. Edited by Brandon C. Welsh, David P. Farrington, and Lawrence W, Sherman, westview.
- Welsh, Brandon C. and David P. Farrington (2001).**A Review of Research on the Monetary Value of Preventing Crime, Costs and Benefits of Preventing Crime**. Edited by Brandon C. Welsh, David P. Farrington, and Lawrence W, Sherman, westview.
- Welsh, Brandon C. (2004).**Economic costs and benefits of primary prevention of delinquency and later offending: a review of the research Early prevention of adult antisocial behavior**. Edited by David P. Farrington & Jeremy W. Coid, Cambridge University Press.
- William O. Brown, Steven B. Frates, Ian S. Rudge, Richard L. Tradewell (2002).**the costs and benefits of After School**

programs: the estimated effects of the After School and Education Safety Act of 2002. Claremont, California.orth.